

Sfântul Filaret, Mitropolitul Moscovei

PAGINI DE CORESPONDENȚĂ

Traducere din limba rusă
Denis Chiriac

Carte tipărită cu binecuvântarea
Înaltpreasfințitului
TEOFAN
Mitropolitul Moldovei și Bucovinei

Cuprins

Prefața traducătorului	7
Scurtă biografie a Sfântului Filaret	11
Scrisori către rude	17
Scrisori către Preotul G.G. Ponomarev	70
Scrisori către Arhiepiscopul Gavriil (Rozanov)	80
Scrisori către Arhimandritul Macarie (Gluharev)	90
Scrisori către Egumena Maria (Tucikova)	100
Scrisori către S.D. Neceaev	124
Scrisori către Arhimandritul Antonie (Medvedev)	139
Scrisori către A.N. Muraviev	176
Scrisori către Alexei (Rjanițan), Arhiepiscopul de Tver	216
Scrisori către înaltele fețe	235
Scrisori către A.P. Tolstoi	245
Scrisori către Episcopul Leonid (Krasnopevko)	251
Scrisori către Mitropolitul Isidor (Nikolski)	256
Scrisori către A.P. Ahmatov	261
Indice tematic	271

Prefața traducătorului

Începutul veacului al XIX-lea a inaugurat o nouă etapă din istoria Bisericii Ortodoxe Ruse, cu o serie de mari teologi care i-au conferit teologiei și gândirii religioase ruse o profunzime neegalată.

Cea mai importantă figură religioasă din istoria Bisericii Ruse a veacului al XIX-lea rămâne marele Mitropolit al Moscovei, Sfântul Filaret (Drozdov). Acesta a rămas în istorie ca un mare ierarh și om de stat, un teolog veritabil și de neîntrecut (el a devenit primul doctor în teologie din Rusia), un păstor și un nevoitor plin de râvnă. Întrunind calități de ierarh, de cercetător-teolog, de nevoitor, de predicator, de poet și de om politic, acest mitropolit moscovit s-a plasat în centrul evenimentelor bisericești, politice și sociale ale timpului său. În abordarea problemelor, el a propus soluții atât de temeinice, încât era practic imposibil să nu se țină cont de ele.

Pe parcursul vieții sale îndelungate, Mitropolitul Filaret a realizat atât de multe lucruri, încât o întreagă epocă din istoria Bisericii Ortodoxe Ruse îi poartă numele. El a fost aproape cincizeci de ani în fruntea mitropoliei moscovite, iar spre sfârșitul vieții, autoritatea lui a crescut într-atât, încât contemporanii lui îl numeau „Mitropolit al Întregii Rusii” sau „Patriarh înăscut al Bisericii Ruse”.

Importanța Mitropolitului Filaret pentru Biserica Ortodoxă Rusă poate fi cu greu evaluată la justa ei valoare. Un propovăduitor și un dascăl talentat, un conducător model și o personalitate datorită căreia traducerea Sinodală a Bibliei în limba rusă a văzut lumina zilei, autorul textului Decretului de Eliberare

a Țăranilor din Rusia – iată care sunt asocierile care apar la auzirea numelui său, dar acestea nu sunt nici pe departe toate realizările acestui stâlp al Bisericii Ortodoxe Ruse. Viața de rugăciune a marelui ierarh nu a fost însă la fel de evidentă ca activitatea lui, dar roadele ei, în ciuda discreției sale, nu au putut fi ascunse de ochii contemporanilor săi, numeroasele lui harisme fiind remarcate adesea.

Cu toate acestea, înfățișarea ierarhului părea să nu justifice deloc realizările sale. Așa a rămas chipul Mitropolitului Filaret în amintirea poetului Fiodor Tiutcev: „Mic de statură, firav, redus la cea mai simplă expresie a constituției sale fizice, dar cu ochi plini de viață și de înțelepciune, el stăpâna cu o putere superioară invincibilă tot ce se întâmpla în jurul lui. În fața slavei de care se bucura, el stătea cu o simplitate și cu o naturalețe desăvârșită. Se părea că accepta toată cinstea respectivă doar pentru a o transmite mai departe altcuiva, al cărui reprezentant întâmplător este acum. Era o priveliște extraordinară! Acea era într-adevăr o sărbătoare a duhului”¹.

Cu părere de rău, tezaurul epistolar al Sfântului Filaret nu a fost publicat în întregime, în arhivele din Rusia aflându-se numeroase lucrări necunoscute încă. Corespondența constituie un element relevant în creionarea unui portret cât mai fidel al Mitropolitului Filaret, completând și îmbogățind în mod esențial dimensiunea figurii lui, care se poate întrevădea și în celelalte lucrări ale sale. De asemenea, ea ne oferă detalii importante referitoare la viața Bisericii Ortodoxe Ruse din prima jumătate a secolului al XIX-lea.

Ilustrul istoric bisericesc rus al secolului al XX-lea, Alexei Petrovici Lebedev, consemna: „Ca istoric al Bisericii, a trebuit să lecturez sute de biografii ale diverșilor ierarhi și am scris

¹ Козлов М., свящ. Святителя Филарета, митрополита Московского и Коломенского творения. М., 1994. С. 30.

eu însumi zeci de biografii. Îndrăznesc să afirm ferm: niciunul dintre acești ierarhi nu poate fi pus alături de Sfântul Filaret... El a fost un fel de monolit moral, întotdeauna în armonie cu sine însuși și mereu fidel principiilor sale. Cuvintele sale nu erau în dezacord cu faptele sale, iar afirmațiile făcute de el ajungeau să fie repetate și să se împlinescă cu exactitate la zeci de ani distanță”².

Așa apare în fața ochilor minții noastre chipul marelui ierarh moscovit care a câștigat, prin viața sa sfântă și prin mintea ascuțită, dragostea și respectul contemporanilor săi. La cuvântul său înțelept luau aminte împărați și cnezi, miniștri și guvernatori, poeți și scriitori. Poporul lui Dumnezeu vedea în Mitropolitul Filaret un păstor veritabil, plin de dragoste și compasiune față de nevoile și necazurile aproapelui.

Corespondența Sfântului Filaret constituie practic jurnalul lui, laboratorul lui de idei și de proiecte, grădina speranțelor lui. Desigur, cititorul ar putea, la un prim contact, să fie surprins de stilul scrisorilor, uneori derutant, ambiguu, cu unele aluzii care puteau fi deslușite doar de destinatarii nemijlociți. Acest aspect se explică prin faptul că autorul nu a preconizat vreodată publicarea lor și, deci, textul lor nu a fost niciodată revizuit de către Sfântul Filaret, așa cum s-a întâmplat cu alte opere ale sale. Sănătatea lui extrem de firavă, regimul de viață suprasolicitant, iar mai târziu și bătrânețea și-au spus cuvântul pe paginile scrisorilor. Așa cum menționează și revizorii, în prefața antologiei din limba rusă, Sfântul Filaret a scris practic într-o „rusă-bisericească”³, aceasta fiind o particularitate importantă a stilului lui, dar și un obstacol în calea accederii spre cele mai profunde gânduri ale ierarhului.

² Лебедев, А.П., Черты нравственного облика покойного Московского митрополита Филарета / А.П. Лебедев. М., 1905.

³ Святитель Филарет (Дроздов): Избранные труды, письма, воспоминания. – М.: Православный Свято-Тихоновский Богословский институт, 2003. – 6 с.

Din păcate, actualmente nu există o ediție critică a operelor filaretiene, revizorii ruși folosind publicații existente deja, fără a-și propune o analiză comparată a textelor și o corectură a acestora. Astfel, pentru a reconstrui textul și pentru a spori inteligibilitatea lui, a fost nevoie de o intervenție din partea traducătorului, cu condiția ca, în măsura posibilităților, să se păstreze particularitățile stilului în care autorul a scris aceste scrisori.

Citatele biblice au fost redată din Biblia sau Sfânta Scriptură (tipărită sub îndrumarea și cu purtarea de grijă a Preafericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, cu aprobarea Sfântului Sinod). La subsolul paginilor, notele cu cifre aparțin editorilor și revizorilor ruși, iar cele cu [*] – traducătorului. Completările făcute în paranteze pătrate aparțin revizorilor ruși, iar cele realizate în paranteze pătrate cu mențiunea de n. tr. – traducătorului. Numerotarea scrisorilor s-a făcut, păstrându-se în paranteze numerotarea edițiilor originale, de unde acestea au fost preluate.

În general, în literatura ortodoxă de la noi, studiile teologice, traducerile operelor și alte cărți scrise cu privire la Sfântul Filaret Drozdov sunt puține, însă credem că nu din pricina importanței mici a operei și personalității sale, ci pentru simplu fapt că este un autor ce a dezvoltat teologia la un grad mai elevat, ce necesită un nivel de înțelegere mai profund.

Ne bucurăm că prin această traducere putem împărtăși și altora din bucuria, lumina și înțelepciunea ce i-au fost dăruite Sfântului Mitropolit Filaret prin harul Sfântului Duh.

Scurtă biografie a Sfântului Filaret

Personalitatea și activitatea Sfântului Filaret Drozdov (1782-1867), Mitropolitul Moscovei și Kolomnei, au fost mult timp obiectul atenției și studiului istoricilor, teologilor și filologilor.

Viața Sfântului s-a desfășurat pe fondul unor evenimente importante din istoria Rusiei: aderarea Bielorusiei, Ucrainei și Lituaniei, ca urmare a celor trei partiții ale Poloniei între Rusia, Austria și Prusia, în 1772, 1793 și 1795; războaiele napoleoniene (1805-1807, 1812-1813); revolta decembristă (1825); Războiul din Crimeea (1853-1856); succesiunea a patru monarhi ruși – Ecaterina a II-a (+ 1796), Paul I (+ 1801), Alexandru I (+ 1825), Nicolae I (+ 1855); în cele din urmă, reformele din 1860, inițiate de Alexandru al II-lea, în mijlocul domniei căruia a murit Filaret.

Studii ample dedicate vieții și moștenirii creative a Mitropolitul Filaret au început la sfârșitul secolului al XIX-lea și au continuat pe tot parcursul secolului XX. Cea mai amănunțită descriere a vieții și activității mitropolitului o face în scrierile sale I.N. Korsunski¹, iar înțelegerea personalității sale în funcție de contextul istoric și social al vremii o aprofundează marele patrolog George Florovsky.

Sfântul Filaret a scris foarte puțin. Circumstanțele în care și-a desfășurat activitatea nu au fost favorabile scrisului. Numai în tinerețe s-a putut dedica erudiției. A fost obligat să muncească în grabă. Acești ani au fost dedicați mai mult studiului decât

¹ Корсунский И.Н., Святитель Филарет, митрополит московский. Его жизнь и деятельность на московской кафедре по его проповедям, в связи с событиями и обстоятельствами того времени (1821-1867 гг.). Харьков, 1894.

unei creativități independente. Fiind curând chemat să slujească în ierarhie, Filaret Drozdov nu a mai avut libertatea și nici timpul să investigheze și să studieze sistematic teologia. De fapt, predicile, cuvântările ocazionale și corespondența lui rămân principala sa moștenire teologică. Acesta nu a construit nicio dată un sistem teologic. Filaret al Moscovei a fost prima persoană din istoria teologiei ruse moderne pentru care teologia a fost țelul vieții, pasul esențial spre creștere duhovnicească și recuperarea societății. El nu a fost doar un teolog, ci el a trăit teologia. De la amvon, cu dreptate și discernământ, a predat lecțiile credinței. El a fost, mai înainte de toate, un biblist. Predicile lui au insistat cel mai mult asupra valorii Cuvântului lui Dumnezeu. El nu a consultat Sfintele Scripturi pentru argumente. Pentru el, textele biblice „erau gândurile și cuvintele unui Dumnezeu viu și atotînțelept care depășește capacitatea noastră de a-L înțelege”.

Autoritatea Sfântului Filaret a fost atât de mare, încât el a fost numit „Patriarhul în absența patriarhatului”. Era numit de contemporani, neoficial dar apreciativ, „Mitropolit al Moscovei și al Întregii Rusii”, titlatură specifică Patriarhilor Bisericii Ortodoxe Ruse. Sfântul Filaret a avut o mare contribuție la apariția unei teologii ortodoxe de inspirație autohtonă, a luat parte la unele evenimente importante din spațiul public și a determinat direcția vieții bisericești din Rusia. Dotat cu un mare discernământ, cugetarea sa era întotdeauna profundă, iar opinia întotdeauna bine întemeiată. Personalitatea sa a lăsat o amprentă de neșters asupra secolului XIX, care este deseori numit veacul lui Filaret. Conform istoricului N.P. Gilyarova-Platonov, „Sfântul Filaret nu a fost doar reprezentativ pentru epoca sa, el însuși a fost acea epocă; El nu a fost exponentul timpului său ci a creat și condus acel timp. Mitropolitul Filaret a reprezentat un fenomen istoric extraordinar”.

Genial predicator, mare teolog, administrator experimentat al bisericii și înțelept îndrumător spiritual, Mitropolitul Filaret a avut un impact major asupra formării culturii naționale ruse,

încercând astfel să crească influența Bisericii în societatea și cultura rusă.

Figura Sfântului Filaret, Mitropolitul Moscovei, dobândește în cele din urmă dimensiunile profetice ale unei conștiințe ecleziologice unice în toate dimensiunile ei. În momentul morții sale, într-o scrisoare adresată Sinodului rus de Patriarhul Constantinopolului în anul 1867, Mitropolitul Filaret este numit Stâlp, Lumină și Doctor al întregii Ortodoxii, nu neapărat pentru lungă sa viață, ci pentru slujirea lui, ca martor² fidel al autenticei tradiții patristice, actualizată în scrierile sale. Iar Patriarhul Alexei I al Moscovei avea să-l numească un gigant al teologiei, al filozofiei și al gândirii religioase³.

Contemporanii săi erau contrariați de personalitatea sa uriașă. Clerul conservator îl acuza de liberalism, iar cel progresist îl învinuia de conservatorism. Datorită echidistanței sale în raport cu toate clasele societății ruse și a faptului că în toate circumstanțele el nu a fost preocupat decât de interesul Mântuitorului Hristos – acela de a-l salva pe om – a existat ispita ca Sfântul Mitropolit să fie revendicat de toate categoriile sociale, de toate grupările și facțiunile politice, de către întreg mediul cultural rus, fiind privit ca exponent al intereselor fiecărei categorii în parte, fără însă ca el să se fi identificat cu vreuna, legitimând-o. El a trăit printre contemporanii săi, dar nu a fost nici cu ei, nici ca ei. Perspectiva proprie, asupra modului în care puteau fi rezolvate problemele Bisericii și ale societății, era atât de avangardistă în raport cu epoca sa încât, nu greșim

² Pr. Prof. Dr. Boris Bobinskoy, *Taina Bisericii*, Pr. Dr. Ioan Bizău, studiu introductiv la trad. lui Vasile Manea, Editura Patmos, Cluj-Napoca, 2002, p. 35. (Cf. Pr. Prof. Dr. Boris Bobrinskoi *Le reouveau actuel de la patristique, dans l'orthodoxie*, în vol. Colectiv *Les Peres de l'Eglise au XX-e. Histoire - Littérature - Théologie aventure des Sources chrétiennes*, Les Editons du Cerf, Paris, 1977, p. 437).

³ P.F. Alexei, *Жизнь, работа и по существу дела бывшего митрополита Московского Филарета*, (*Viata, activitatea și meritele fostului Mitropolit Filaret, al Moscovei*), în rev. „Журнал Московской Патриархии”, (1957), nr. 1-2, p. 34; recenzie Prof. Conf. I. Negrescu, în rev. „O”, an. IX (1957), nr. 3, p. 495.

dacă afirmăm că, era cu două sau trei sute de ani înaintea vremii sale. El se înscrie în panteonul marilor figuri patristice precum Ioan Gură de Aur, Maxim Mărturisitorul, Simeon Noul Teolog, Grigorie Palama, a căror gândire și viziune teologică au fost descifrate și asimilate de umanitate mult mai târziu, la distanță de secole în raport cu epoca în care aceștia au trăit.

Fiecare dimensiune a vieții religioase l-a interesat și l-a atras. Fiindcă era un personaj întotdeauna impresionabil, Filaret a înclinat spre suspiciune: el nota toate, proba și reflecta profund asupra tuturor detaliilor, un obicei neplăcut pentru cei din jurul lui. Exista „ceva enigmatic” în toată ființa lui. Complet deschis în fața lui Dumnezeu și nu în fața oamenilor – cel puțin nu discriminatoriu –, „Filaret nu și-a permis momente de confidențialitate nepermisă”.

În persoana Sfântului Filaret nu găsim un sistem integrat, căci el a vorbit întotdeauna „ocazional”. Descoperim însă ceva mai important: o unitate a unei experiențe vii, o adâncime a concepției intelectuale, „o vizită tainică a Duhului”. Acesta este indiciul sau explicația influenței asupra teologiei. Practic, el nu a avut ucenici direcți, nici nu a creat o școală; el a creat ceva mult mai important: o mișcare duhovnicească. Filaret a fost întotdeauna rezervat în judecățile sale teologice și i-a obligat și pe alții să își exercite aceeași precauție responsabilă. Acest sens neîntrerupt al responsabilității, în care motivele pastorale și cele teologice au fost amestecate, a acționat asupra lui și i-a conferit o înfățișare severă. Pe bună dreptate s-a spus că „el a fost episcop de dimineața până seara și de seara până dimineața”. Aceasta a fost o sursă pentru precauția lui. El a mai avut un motiv, o nevoie instinctivă de a-i justifica toate concluziile. Tocmai această nevoie explică toate reticențele lui. „Fiecare gând teologic trebuie acceptat numai în măsura tăriei lui”.

O mare contribuție la publicarea lucrărilor sfântului au avut-o admiratorii și discipolii săi, care au publicat o colecție de scrisori și amintiri despre el. Înaintea altora ar trebui să fie

amintiți Nikolai Sushkova (1796-1871) și Arhiepiscopul Sava de Tver (Tikhomirov, † 1896).

Perioada sovietică a istoriei ruse este cunoscută pentru cenzura studiului istoriei Bisericii Ortodoxe Ruse, în general, și a activității Mitropolitul Filaret (Drozdov), în special. În anii 1990, odată cu renașterea vieții bisericești, crește rapid și interesul pentru persoana Sfântului Filaret, care în 1994 este canonizat. Devine posibilă astfel completarea informațiilor prin intermediul studiilor cuprinzătoare asupra biografiei și operei sfântului, folosindu-se o diversitate de abordări și metode.

Soarta postumă a sfântului în viața bisericii s-a dovedit a fi, de asemenea, dificilă. El a fost canonizat în 1994, venindu-i rândul destul de târziu, la mult timp după o parte dintre contemporanii săi nu mai puțin iluștri: Sfântul Ierarh Inochentie Veniaminov – 1977, Sfântul Ierarh Ignatie Briancianinov și Teofan Govorov – 1988. Putem presupune că decizia bisericii a fost încetinită nu numai de teama de o reacție negativă a autorităților sovietice, având ca punct de sprijin eticheta Mitropolitului Filaret de „reacționar” și „monarhist”, dar, de asemenea, și de rezervele manifestate până astăzi, de către o parte a membrilor Bisericii insuficient informați, cu privire la implicarea acestuia în multe dintre aspectele politice și sociale ale timpului său.

Cu toate acestea, preocuparea pentru opera Sfântului Filaret a continuat din motive evidente. Până în prezent, nu a fost studiat în totalitate patrimoniul teologic și literar al Sfântului Filaret sau cel dedicat lui. Multe din documentele aflate în arhivele din Moscova și Sankt Petersburg sunt încă necunoscute. Identificarea acestora, cercetarea și publicarea se va face probabil în viitorul apropiat.

În limba română, după 1990 și până în acest moment, au apărut câteva traduceri din viața și opera acestui mare sfânt mitropolit. În ordine cronologică amintim: *Cuvinte despre Taina Crucii*, Editura Sofia, 2002; *Catehismul Ortodox*, Editura Sofia, 2007; *Viața, predici și scrisori*, Editura Egumenița, 2013 (doar patru

scrisori) și *Predici și cuvântări alese*, la Editura Doxologia, în anul 2014.

Corespondența Sfântului Filaret, care face obiectul acestei traduceri, este extrem de bogată în conținut și de variată. Aceasta cuprinde un spectru larg de destinatari alcătuit din reprezentanți ai tuturor claselor sociale: părinți, bunici, frați, laici, preoți, arhieriei, stareți, starețe, prieteni, fii duhovnicești, nobili, poeți, oameni de cultură, funcționari, membri ai casei imperiale ruse, ș.a.m.d. Stilul scrisorilor este natural, cald și deosebit de expresiv, Sfântul Filaret manifestând o remarcabilă abilitate de povestitor.

Din conținutul acestora se observă uneori reticența autorului de a spune lucrurilor pe nume, deoarece cu siguranță acesta suspecta faptul că cel puțin o parte din corespondență era monitorizată și citită de ohrana țaristă. De aceea, pentru a descifra mai bine mesajul scrisorilor, este recomandat ca acestea să fie citite și printre rânduri, dar mai ales ținându-se cont de destinatarul acestora și mai ales de contextul istoric, politic și social al acelor vremuri. Astfel, ținând cont de aceste instrucțiuni, cititorul modern se poate trezi cu surprize foarte plăcute, constatând că provocările la adresa vieții și culturii creștine autentice, reprezentată de persoana Sfântului Mitropolit Filaret, nu erau cu nimic mai prejos decât cele de astăzi. Scrisorile ni-l aduc mult mai aproape de suflet pe sfântul mitropolit, dezbrăcându-l de hieratismul iconic ce impune o oarecare distanță datorită gesturilor de devoțiune și venerație. Corespondența descoperă cititorului modern, dincolo de figura ierarhului, chipul omului Filaret, care îl îmbie la apropiere, la familiaritate și la prietenie cu Dumnezeu. Este pentru prima dată când cititorul român are acces, prin intermediul acestei traduceri, la comoara de spirit, de înțelepciune și de viață ascunsă în persoana acestui om care a iscălit cu numele său filele întregului secol XIX, veacul lui Filaret.

SCRISORI CĂTRE RUDE

1 (1)

30 martie 1800

Stimate părinte*!

Dragă tată, Mihail Fedorovici**, și dragă mamă, Evdokia Nikitișna!

Dorindu-vă bunăstare, vă cer binecuvântarea părintească.

Vă înștiințez că sunt acum în stare bună de sănătate, deși am fost mai înainte un pic bolnav de tuse, din cauza vântului umed. Locuiesc la aceeași gazdă unde am rămas de la început, dar după sărbătoare mă voi muta numaidecât, pentru că nimeni nu are voie să stea în chirie la Pereslav⁴. Nici nu mai știu acum unde să-mi plec capul: nu numai că nu mă primește nimeni

*În textul original este folosită o formulă de adresare oficială către preoții fără distincții, specifică perioadei cuprinse între secolele XVIII-XIX: Ваșе Благослоvení (traducerea *ad litteram* ar fi „Binecuvântarea Voastră”). Din cauza faptului că în limba română nu există o expresie corespondentă și pentru a asigura aspectul estetic, inteligibilitatea și expresivitatea textului, vom utiliza o formulă de adresare comună către preoți.

** Mihail Feodorovici, tatăl viitorului Mitropolit, provenea dintr-o familie de preot. El s-a căsătorit pe 10 ianuarie 1782 cu Evdokia Nikitișna, iar pe 6 februarie, în aceluiși an, a fost hirotonit diacon în Catedrala Adormirea Maicii Domnului din Kolomna. În februarie 1783 a fost numit preot la biserica Sfânta Treime, predând în același timp și la seminarul teologic din Kolomnesk, unde creează o bibliotecă bogată. Din păcate, nu dispunem de prea multe date referitoare la viața și activitatea acestui demn slujitor al altarului, dar cea mai mare realizare a sa reprezintă însuși Sfântul Filaret Drozdov, pe care l-a format și cu care a corespondat intens pe tot parcursul vieții sale, învățându-l, sfătuindu-l, încurajându-l și certându-l atunci când era nevoie.

⁴Stradă din Serghiev Posad – n. ed.

pe cheltuiala sa, dar nici pe cont propriu nu aş reuşi să mă descurc.

Aici este strâmt, acolo proprietarul este un beţiv, dincolo este zgomotos. Trebuie să locuiesc fie la o gazdă proastă, fie pe stradă. Ce necaz! Dacă m-aş duce la o gazdă proastă, atunci, fie din cauza strâmtorii, fie din cauza zgomotului, aş irosi mult timp, deşi este adevărat că nu-mi va fi mai rău decât dacă aş locui pe stradă. Aici nu este Kolomna: să pierd la gazdă o oră înseamnă să pierd aproape o zi întreagă. Petrecând şapte ore pe zi la şcoală, aş vrea să le păstrez pe celelalte. Totodată, adesea mă întorc mai devreme, iar [timpul economisit – n.tr.] se pierde [zadarnic – n.tr.]. Şi aşa dispun de foarte puţin [timp liber – n.tr.]. Pentru a-mi folosi aici timpul aşa cum se cuvine, ar fi trebuit să am un ceas. Dar aceasta este...⁵

În curând vom avea dezbatere: una dintre ele ar putea avea loc în curând, dar nimeni nu dispune de informaţii sigure despre aceasta, precum şi despre trimiterea noastră în vacanţă cu ocazia sărbătorii. Bunicul Alexandr Afasievici⁶ mă cheamă la Moscova, dar am decis să îndur aici greutăţile.

Vă urez să sărbătoriţi cu bine.

Vă rog să nu uitaţi să-mi scrieţi scrisori. În starea mea actuală, acestea-mi sunt cele mai scumpe.

Cereţi-le bunicului Nikita Afanasievici şi bunicii Domnica Prokopievna să nu mă uite în rugăciunile lor.

Mă plec surioarelor şi frăţiorului. Unchiului Vasili Kirillovici⁷ şi mătuşii le mărturisesc consideraţia mea.

De asemenea, şi lui Simeon Ivanovici⁸ şi familiei sale.

⁵ Puncte de suspensie sunt prezente în manuscris – n. reviz.

⁶ Fratele lui Nikita Afanasievici (Filopov), bunicul după mamă a Înalt-preasfinţitului Mitropolit – n. reviz..

⁷ Vasili Kirillovici, soţul Marinei Nikitişnei, sora mamei Mitropolitului Filaret – n. reviz.

⁸ Fiul lui Ivan Feodorovici [Drozdov], fratele tatălui mitropolitului – n. reviz.

Acestuia îi trimit rețeta despre care am vorbit în Kolomna.
Îi doresc să-i fie de folos⁹.

Iat-o: doi funți* de anason,
doi funți de semințe de in,
zece zolotnici** de rădăcină de lemn dulce,
zece zolotnici de sevă –

totul trebuie uscat, pisat, cernut prin sită, apoi, topind doi
funți de miere într-o oală smălțuită, se toarnă pulberea acolo
și, amestecând, se pune în cuptor, ca să fiarbă puțin la foc mic. Se
ia câte o lingură dimineața și seara. Se continuă șase săptămâni.

De asemenea (aș fi uitat), plecăciuni bunicii Florovna,
Aleksievnei și Vasilevnei¹⁰.

Nu vă supărați că v-am scris cu neîndemânare.

La revedere, dragi părinți! Merg la școală.

St.[udentul] la fil.[osofie] în sem.[inarul] Lavr.[ei]¹¹,

V. Drozdov.

2 (2)

Aprilie-mai 1800

Părinte! Dragă bunicule Nikita Afanasievici! Vă doresc,
împreună și bunicii Domnica Procopievna, bunătați sufletești
și trupești și vă cer în lipsă binecuvântarea.

⁹ Așa este în textul original – n. reviz.

* Funtul rusesc are 409,512 g.

** Zolotnik – măsură veche de unitatea rusească, egală cu 4,26 g.

¹⁰ Bătrânele care locuiau la bunicul și la părinții mitropolitului sau care veneau la ei pentru a munci. Florovna (Evdochia) poate fi considerată chiar dădăca vlădicăi, fiindcă ea locuia în casa părinților lui în timpul când acesta era încă copil – n. reviz.

¹¹ În instituțiile de învățământ teologic „dinaintea reformei” (sec. XVII și prima jumătate a sec. XIX) clasele superioare se numeau „filosofice” și „teo-logice”, iar studenții – „filosofi” și „teologi” – n. ed.

Am onoarea să vă felicit cu ocazia celei mai solemne sărbători, trecute deja – Învierea lui Hristos. Vă aduc cele mai afectuoase mulțumiri pentru scrisorile dumneavoastră, pe care le-am primit, pe amândouă, pe 15 aprilie – duminică. Iertați-mă că nu v-am scris atâta vreme. Într-adevăr, am avut puțin timp liber. Trebuia să fac și ceea ce fac ceilalți și ceea ce ei deja au făcut. În patru săptămâni, am consumat un top¹² întreg de hârtie. Cu toate acestea, îmi mai rămâneau minute libere, dar tulburarea gândurilor mă împiedicau să vă scriu, pentru că astfel, aceasta s-a fi amplificat. În cele din urmă, m-am gândit să le scriu părinților – le-am scris, dar nu-mi amintesc ce [anume – n.tr.]. Nu m-am scuzat pentru că am tăcut mult timp și [pentru faptul că] nu i-am felicitat cu ocazia sărbătorii ce vine. Cereți-le măcar dumneavoastră iertare pentru acestea.

Mă întrebați în scrisoarea dumneavoastră cum este proprietarul.

Vă răspund: este bun. Dar mă voi despărți în curând de dânsul.

Peste trei zile sau mai puțin, mă voi muta la o altă gazdă, și anume la servitorul preotului Rojdestvenski (întrebați-l pe tata despre acest preot, cred că a auzit cel fel de om este). Pe deasupra, mai este și bețiv, ca și preotul însuși. Nouă însă ni se va acorda o cameră aparte. Voi cumpăra singur făina, care costă aici 60 de copeici sau mai mult. Poate adesea voi mânca ciorbă [de varză] goală, atât eu, cât și colegii mei. Îmi veți spune: atunci de ce te duci la o astfel de gazdă? Dar altfel ar trebui să trăiesc pe stradă sau cel puțin într-o baracă, care are două sau trei ferestre foarte mici, unde chiar la amiaza zilei nu se vede să citești o carte. Într-una dintre acestea mă chema împreună cu el unul dintre colegii mei. Comunicați-i aceasta Părintelui

¹²Unitate de numărare a hârtiei pentru copiiți, ce are 50 de coli – n. ed.

și, pentru numele lui Dumnezeu, nu vă îngrijorați. Aceste condiții de viață mă afectează și mă întristează foarte puțin sau chiar deloc.

Iată câteva noutăți. Deși aceasta nu vă privește și poate că ați auzit altceva, totuși vă înștiințez: s-a emis un decret pentru ca slujitorii să nu mai bea atâta vin, ci să corespundă demnității slujirii lor¹³.

Se zvonește că va veni la Lavră Majestatea Sa Imperială și, de asemenea, că prefectul* nostru va fi făcut stareț al Lavrei, iar la noi va fi desemnat prefectul din Perervinsk¹⁴.

Ajunge! Se pare că am scris tot ce voiam. Iertați și nu mă uitați în rugăciunile voastre.

Ah! Era să uit! Unchiului, mătușii, bunicului Mihail¹⁵ împreună cu bunica, precum și bunicii Florovna, transmiteți-le plecăciunea mea.

Rupând pagina următoare, spuneți-i Părintelui...

¹³ Este vorba de decretul din 22 martie 1800, prin care Sfântul Sinod ordona arhierilor eparhiali să ia toate măsurile pentru a dezrădăcina beția din cler (Чтения в Обществе любителей духовного просвещения. Т. 4, кн. 12. С. 320) – n. reviz.

* În cadrul instituțiilor de învățământ teologic din acea perioadă, termenul de „prefect” era folosit pentru a desemna funcția de inspector de astăzi. Obligațiile sale constituiau în a supraveghea moralitatea elevilor, precum și partea economică a seminarului teologic.

¹⁴ De pe 22 martie 1800, prefectul Seminarului Teologic Sfânta Treime a fost Melchisedec (Minervin). Iar cel transferat din Seminarul Teologic din Perervinsk, în locul lui Milchisedec, era Evgraf Muzalevski-Platonov – n. reviz.

¹⁵ Mihail Afanasievici [Filippov], un alt frate al lui Nikita Afanasievici, bunicul mitropolitului – n. reviz.

3 (3)

10 iunie 1800

Stimate părinte, dragă tată, Mihail Feodorovici!

Am auzit că la dumneavoastră, în Kolomna, au avut loc multe schimbări deloc neplăcute pentru sfinția voastră, că rangului dumneavoastră i-a fost adăugat și statutul întâietății¹⁶.

Nu vreau să înfățișez acum meritele care l-au precedat și v-au făcut vrednic de aceasta. Nu am intenția de a vă lăuda, neștiind destul de bine să apreciez adevărata vrednicie. Voi spune doar cu un sentiment de bucurie al inimii: Felicitări! Prin împletirea mai multor cuvinte, nu mi-aș fi exprimat mai bine gândurile, decât [am făcut-o – n.tr.] prin acest singur cuvânt. Așadar, dorindu-vă din inimă succes în responsabilitățile pe care le-ați primit, succes de care dinainte sunt sigur – voi tăcea...

P.S.: În timpul schimbării ce a avut loc la dumneavoastră, și la mine a urmat ceva nou. Sunt în întreținerea statului și trăiesc acum în mănăstire. Acestea sunt noutățile mele! Nimic mai mult.

¹⁶ Nu se cunoaște pe ce dată a fost emisă rezoluția Mitropolitului Platon de ridicare a lui Mihail Feodorovici în rangul de protoiereu, dar decretul pentru aceasta a fost emis de administrația bisericească a Kolomnei pe 10 iunie 1800. În memoriile surorii Ierarhului adormit, Agripina Mihailovna Bogoiavlenskaia, s-a păstrat o povestire interesantă despre împrejurările în care Mihail Feodorovici a primit protoieria. Când Mitropolitul Platon, sosind în anul 1800 pentru prima dată în Kolomna, ca urmare a trecerii acestui oraș în jurisdicția administrației eparhiale a Moscovei, i-a întreat pe doi blagocini* care dintre ei este cel mai mare, că pe acela îl va face protoiereu, atunci ei i-au răspuns că mai vârstnic decât dânsii este preotul de la Sfânta Treime din Iamsk – Mihail Feodorovici Drozdov, care din acest motiv a și fost numit protoiereu al catedralei Adormirii Maicii Domnului din Kolomna – n. reviz.

* Blagocinul, în Biserica Ortodoxa Rusă, este clericul din fruntea unei unități bisericești administrative (Blagocinie) care cuprinde mai multe parohii arondate de pe teritoriul aceleiași eparhii. Funcția corespondentă din cadrul Bisericii Ortodoxe Române este protoiereu sau protopop (unitatea bisericească administrativă numindu-se protoierie sau, respectiv, protopopiat). În cadrul Bisericii Ortodoxe Ruse, rangul de protoiereu nu desemnează în prezent decât o distincție onorifică, fără vreo atribuție administrativă.

Tată și mamă! Binecuvântați-mă în lipsă, iar eu, cu fiască supunere cerându-vă aceasta, voi rămâne fiul vostru ascultător.

V.[asili] D.[rozdov].

Părinte Diacon!

Și (dacă îmi permiteți) dragă frate Irodion Stefanovici¹⁷!

Pe cât de puțin timp am ca să vă scriu, pe atât de multe sunt subiectele scrisorii. Nici nu știu cu ce să încep. Voi începe în ordine cronologică. Vă mulțumesc din inimă pentru scrisorile atât de plăcute. Îmi cer scuze că nu v-am răspuns o lungă perioadă de timp. Vă felicit pentru toate lucrurile plăcute care vi s-au întâmplat dumneavoastră, [evenimente care – n.tr.], în consecință, [sunt – n.tr.] și pentru mine plăcute. Toate acestea fiind spuse, dorindu-vă dumneavoastră și dragii mele surioare și soției dumneavoastră, Olga Mihailovna, bunăstare, rămân
al vostru,

V[asili] D[rozdov].

Dragului meu cumnat, Părintele Alexei Stefanovici, și preotesei lui – închinăciune.

4 (5)

8 octombrie 1800

Părinte protoiereu*,

Dragă tată!

Poate că aș fi tănuț sentimentele care acum se vor revărsa din sufletul meu, dacă m-aș fi conformat numai cu

¹⁷ Irodion Stefanovici Sergheevski, care s-a căsătorit în anul 1800 cu sora vlădicăi, Olga Mihailovna – n. reviz.

* În textul original este folosită expresia: Vașe Vâsokoblagoslovenie – formulă oficială de adresare către un protoiereu în Rusia secolelor XVIII-XIX. Dat fiind faptul că nu avem o formulă de adresare care ar reda întocmai forma din limba rusă, o vom folosi pe aceasta.

obiceiurile lumii. Acestea ne poruncesc să ne descoperim râvna înaintea celor care ne sunt dragi de ziua sfântului lor ocrotitor*. Aș vrea să respect acest obicei, deși a trecut momentul potrivit, deoarece îmi ascult în acest caz glasul inimii. Astfel, îndrăznesc să sper că sunteți încrezător în dragostea mea fiască față de dumneavoastră. Totuși, felicitându-vă cu ocazia zilei trecute a sfântului dumneavoastră, nu pot să nu vă urez să vă vedeți sfântul ocrotitor de multe ori, care, luminat de soarele bucuriei, să-și răspândească razele atât asupra sfinției voastre, cât și a celor apropiați. Cu această dorință continuă, întotdeauna rămân,

fiul ascultător al Sfinției Voastre,
Vasili Drozdov.

P.S.: Dragii mele mame Evdochia Nikitișna îi mărturisesc respectul filial.

Bunicului Nikita Afanasievici și bunicii Domnica Prokopiévna, lui Irodion Stefanovici și surorii le urez toate cele bune.

Nu știți vreun medicament pentru ochi? Anunțați-mă.

5 (9)

11 aprilie 1801

Părinte protoiereu,
Dragă tată!

Nu este nevoie să vă descriu bucuria prilejuită de primirea scrisorii dumneavoastră. Vă puteți imagina singur cât de mare ar trebui să fie aceasta odată cu împlinirea dorinței pe care inima mea o nutrea demult. Păcat numai că nu pot răspunde satisfăcător la toate întrebările dumneavoastră. Așa

* În original, „Ziua îngerului păzitor” (în rusă Den’ anghela) – expresie prin care în Biserica Ortodoxă Rusă se desemnează ziua prăznuirii sfântului ocrotitor. Pentru a nu produce confuzii, vom folosi expresia utilizată în spațiul ortodox românesc pentru a desemna același lucru.

cum este prima dintre ele. Deși am fost în Săptămâna Luminață în Betania cu părintele prefect și cu profesorii, totuși [am constatat – n.tr.] că nimeni nu știe dacă va ieși Preasfințitul ori nu sau cât de curând [se va produce acest lucru – n.tr.]. [Dacă ei nu știu nimic – n.tr.], cu atât mai puțin noi, [elevii – n.tr.]. Printre altele, vă scriu ceea ce știu. Ritualul jurământului¹⁸ a avut loc de dimineață, în prezența Preasf[înțitului], în ziua când acesta a avut loc și la dumneavoastră. El a semnat chiar atunci, ceilalți clerici și seminariștii au sărutat doar crucea și Evanghelia, semnând acasă.

La sfârșitul slujbei, în timpul procesiunii prin oraș, în această zi obișnuită s-a slujit panihida. Însuși Preasf[înțitul] a vărsat multe lacrimi și mulți i-au urmat exemplul. La o zi după aceasta, s-a stârnit și la noi un viscol sălbatic care a descoperit jumătate din [acoperișul – n.tr.] catedralei Sfintei Treimi și o parte din chiliile spitalului. După aceasta, noi am auzit că din cauza furtunii au murit șase persoane dintre seminariștii din Vladimir: unii pe drum, iar alții chiar în oraș. Am mai aflat o noutate, pe care probabil că o știți deja. Totuși nu am obosit să scriu. În apropierea Romnei¹⁹ (aproximativ 600 de verste* de Moscova) a fost descoperită o icoană a Maicii Domnului care face minuni nemaiauzite.

În timpul rugăciunii pe ea se vedeau lacrimi și din picături s-au conturat cuvintele: „Pocăiți-vă și credeți”. Totodată s-a auzit o cântare care nu poate fi comparată cu nimic și pe care protopopul, venit acolo pentru a examina cazul, a transpus-o pe note muzicale. Pe toate acestea le-am citit în bilețelul trimis superiorilor noștri din Moscova.

¹⁸ Cu ocazia urcării pe tron a Împăratului Alexandru I – n. reviz.

¹⁹ Romnî – oraș din gubernia Poltavei (în prezent regiunea Ucrainei Sumsck) – n. reviz.

* Verstă – unitate de măsură pentru distanțe folosită în trecut (mai ales în Rusia), egală cu 1,067 km.

Timpul îmi întrerupe scrisoarea. O închei, urându-vă prosperitate dumneavoastră, preotesei și tuturor rudelor. Această urare v-o trimit pe hârtie, iar pe voi vă păstrez în inima mea și cu aceasta rămân,

fiul vostru ascultător,
V[asili] D[rozdov].

6 (10)

1 iunie 1801

Părinte protoiereu,
Dragă tată!

Am timp liber să vă scriu și ocazia prielnică de a vă trimite o scrisoare, [ocazie care – n.tr.], după cum cred, nu trebuie pierdută. Scrisorile, după părerea mea, micșorează distanța care mă desparte de dumneavoastră. Și nu doar atunci când le primesc, ci și atunci când le scriu, mi se pare că mă apropiu de dumneavoastră. Iată și motivația mea de a scrie scrisoarea prezentă. Dar mai există o motivație, una mai deosebită. Am primit de la dumneavoastră ce-mi doream. Oare, într-adevăr, voi ajunge până într-acolo încât (a mă ajuta) să fie asemănător cu a cânta pentru un surd? Știu că recunoștința care se exprimă doar prin câteva sunete ori câteva semne de pană este insuficientă, dar când nici aceasta nu există, atunci este și mai rău. Așadar, vă exprim recunoștința mea pentru cartea [trimisă – n.tr.] – doar o recunoștință scrisă, fiindcă îmi este imposibilă alta, mai mare. La sfârșit, vă urez bunăstare dumneavoastră, preotesei și copiilor dumneavoastră, de asemenea, bunicului și bunicii, și chiar tuturor care vor afla de această epistolă.

7 (11)

4 octombrie 1801

Părinte protoiereu,
Dragă tată!

Timpul a zburat repede, iar eu am adormit sub freamătul aripilor lui. S-a scurs o lună întreagă de când sunt în Lavră, dar nu am ales nici o oră prielnică pentru a o folosi să vă înștiințez despre starea mea. Până pe 25, pregătirile pentru primirea Suveranului și așteptarea zadarnică a transferului ne frământau. În sfârșit, l-am văzut pe geniul Rusiei, cu o privire blândă, măreață, cu un zâmbet angelic, petrecut frumos de sobor.

La ora 7 în ajunul sărbătorii, el a călcat în Lavră și noaptea posomorâtă a zâmbit. Cel puțin, la noi, în mănăstire, era destul de luminos. De sărbătoare, după Liturghie, el nu a uitat să viziteze seminarul nostru, iar după prânz, pe cel din Vifansk și s-a întors în capitală. Peste câteva zile, și Preasfințitul l-a urmat, iar la noi, în urma transferului fericit, au început cursurile. Zvonul despre înlocuirea părintelui r[ector]* nu este adevărat, iar noutatea legată de motivul [înlocuirii lui – n.tr.] constă în faptul că acesta ar fi cavaler al Sfintei Anna²⁰.

Deși nu se știe dacă va rămâne la noi pentru mult timp... Dar mă întorc la mine. Când toate așteptările mele s-au împlinit și m-am liniștit, atunci am decis să vă comunic toate

* Rector – funcție administrativă superioară în cadrul instituțiilor teologice ruse care era numit direct de arhiereu. Avea obligația de a supraveghea buna desfășurare a procesului educativ din seminar. De regulă, nu preda nici o materie, dar era obligat în fiecare săptămână să comunice chiriarhului starea seminarului și să-i prezinte exercițiile, predicile făcute de elevi. La finele fiecărui trimestru, el prezenta în consistoriu situația generală a fiecărui elev, indicând din ce județ/district/sat este fiecare, fiul cui este, ce studiază și ce succese înregistrează. În prezent, în Biserica Ortodoxă Rusă, obligațiile legate de această funcție s-au modificat.

²⁰ Augustin Vinogradski – n. reviz.